

W Y K Ł A D
M A T E R Y Y N A U K
D A W A N Y C H W S Z K O Ł E P O W I A T O W E J
R O W I E Ń S K I E J
W M I E D Z Y R Z E C Z U K O R E C K I M.
U
X X : P I J A R O W

*Od dnia 1. Września 1818. do dnia 1.
Lipca 1819 Roku.*

INSTYTUT
BADAŃ LITERACKICH PAN
BIBLIOTEKA
89-330 Warszawa, ul. Nowa
<http://rcin.org.pl>
Tel. 26-68-63

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY
1100 EAST 58TH STREET
CHICAGO, ILL. 60637
U.S.A.

20.013

NAUKA CHRZEŚCIAŃSKA

Dawana w dni Niedzielne i Świąteczne
w *Klassach początkowéy* i sześciu wyższych.

w Klassie poczynających.

Wyłożono najpierwsze Religii zasady: o Bogu i na
jaki koniec stworzył Człowieka i odkupił.— O Sakramen-
tach w ogólności i przykazaniach Bożych i Kościelnych; i t. d.

w K L A S S I E I.

Zródło, obowiązki, pożytki i podział nauki Chrześci-
jańskiéy.— Wiara o Bogu, o Stworzeniu człowieka i grze-
chu pierworodnym.— Wiara o Chryſtusie Panu — Wiara
o Duchu Świętym.— O Świętych Pańskich.— O Kościele—
o Sakramentach w szczególności i ich pożytki.— O Przyszłym
życiu.— Skład Apostolski.— Rozebranie pacierza i po-
zdrowienia Anielskiego.— Jftota uczynków Chrześcijańskich.—
O Duchu Chrześcijańskim.—

HISTORYJA S. STAREGO TESTAMENTU.

O Stworzeniu świata.— Grzechu pierwszego Człowieka.— Potopie.— Abrahamie i innych Patryarchach.— Niewoli Egipskiej.— Wychodzie z niej.— Podróży żydów na puszczę.— Prawie pisaném.— Przymierzu Boskiém z Izraelitami.— Wychodzie do ziemi obiecanej.— O Sędziach.— O Królach: Saulu, Dawidzie, Salomonie.— Podziale Królestwa.— Odszczepieństwie Samaryjskiém.— Prorokach.— Niewoli Babilońskiej.— O powrocie s téj niewoli do Ojczyzny.— Budowaniu Kościoła i Miasta Jeruzalem.— O Stanie żydów pod Alexandrem W. i innymi Królami, Syryi, Egiptu; aż do zniszczenia ich przez Rzymian.—

w K L A S S I E II.

HISTORIA S. NOWEGO TESTAMENTU.

O Narodzeniu Jezusa Chrystusa.— Świętym Janie Chrzcicielu.— Powołaniu Apostołów.— Nauczaniu Jezusa Chrystusa.— Nieprzyjaciółach Jego.— Męce, śmierci i Zmartwychwstaniu.— O zstąpieniu Ducha S. na Apostołów.— Powołaniu narodów.— Fundowaniu Kościołów.— Tradycji, czyli podaniu i piśmie.— Spustoszeniu Jerozolimy.— Prześladowaniu.— O oswobodzeniu Kościoła, i o Zakonnikach.—

Przy czém w Klasse początkowéj, 1-wszéj i 2-giéj wykladał Katechizm Soboru Trydentskiego.—

w K L A S S I E III. i IV.

Podano ucznióm wykład obrządków powszechnych i zwyczajów zwykłych odbywać się w Kościele Katolickim w dni adwentowe, wilkopostne i poświęcone uroczyściom. Przy czém okazano doskonale obyczaje i sposób życia pierwszych

Chrze-

Chrześcian; *na przód*, aż do zburzenia Jerozolimy! *powtóre*, czas ich prześladowania; to jest, trzy pierwsze wieki po narodzeniu Pańskim. *Potrzenie*, w wolności po Konstantynie Wielkim.—

w KLASSE V. i IV.

HISTORIA KOŚCIELNA.

Dane było wyobrażenie dziejów Kościoła powszechnego w sposobie najkrótszym zastosowanym do poznania wiary Chrześcijańskiej. W Szczególności obranié S. Macieja na Apostoła: zesłanie Ducha Świętego.— Prześladowanie Chrześcian, śmierć S. Szczepana i nawrócenie Pawła S-go. *Początek* nawróceń Pogan.— Apostolstwo S-go Pawła, *powodzenia* i *cierpienia*.— Sobór Jerozolimski, prześladowanie Chrześcian od Agryppy i kara tego — Prześladowanie pod Neronem.— Męczeństwo Świętych Piotra i Pawła.— Prześladowanie pod Domicyanem.— Wojna Żydowska, zburzenie Jerozolimy.— Prześladowanie pod Trajanem i Markiem Aureliuszem.— Błędy i Kacerstwa II-go wieku — Sprzeczka o czas Wielkonocny.— Prześladowanie pod Sewerem, Maxymem i Decyzusem — Upadek wielu Chrześcian. *Posłaństwo* do Gallii — Odszczepieństwo Nowacyana.— Spór względem Chrztu Heretyków.— Prześladowanie pod Waleryanem, Aurelianem i Dyoklecyanem.— Klęski państwa Rzymskiego.— Panowanie Konstantyna.— *Początek* Aryanizmu.— Sobór Niceński.— *Powrót* Aryusza i śmierć.— *Znalezienie* Krzyża S-go.— Śmierć Konstantyna.— Konstantyusz Syn jego sprzyja Aryanóm — Dzieje Kościoła aż do przykładny Teodozjusza pokuty. Od Teodozjusza aż do wzięcia Rzymu przez Alaryka.— Herezya Pelagiusza.— O Nestorianizmie.— Sobór Efezski, III. powszechny.— O Eutylianizmie.— Sobór Chalcedoński, IV. powszechny.— Kościół Rzymski.— Upadek pod Augustulem państwa Rzymskiego.— Kościół Gallii; chrzest Klodoweusza Króla.— Stan Chrześcijaństwa w jnych Krajach.

Drugi Sobór Konstantynopolitański, V. powszechny.— aż do założenia zakonu S. Benedykta.— Grzegorz Wielki.— Wysłanie do Anglii S. Augustyna.— Dzieie od początku herezyi Monothelitów czyli Jednowolców aż do Machometa.— Błędy tego.— Herezye wieku VIII. VII. Sobór powszechny.— Przychilność Karola W. ku Papieżom i Religii.— Śmierć jego.— Dalsza wiadomość Obrazoborców i ich upadek.— Błędy wieku IX.— O Wzroście w nin Religii i reformie Zakonników, Kanoników i. t. d. Kościół Gallikański i Angielski.— Przyjęcie wiary u Polaków, Duńczyków i Szwedów.— Dokończenie Schizmy Greków.— Spory o inwestytury. Nowe Zakony w wieku X i XI. Dzieje Krucyat w wieku XII. Sobory różne. Nawrócenie Pomorzan i Inflanckich.— Zakony Karmelitów, Cyfstersów, Benedyktynów. W reszcie dla niedostatku czasu wytknąwszy większe błędy odszczepieńców i znakomitsze Epoki Religii, doprowadzono w krótkości dzieje Kościoła Katolickiego do dni naszych.—

K L A S S Y W S T Ę P N E.

w Szkole poczynających.

Nauczyciel podał ucznióm naukę czytania, pisania i liczenia, tudzież sposobił ich do Klasy I. przez wykład Grammatyki na tęż Klasę, w uwagach ściągających się do języka polskiego. Wprawiał jch nadto w przypadkowanie imion i czasowanie słów. S tego więc wszystkiego zdać sprawę są gotowi.—

N A U K A M O R A L N A.

w K L A S S I E I.

Ogólne wyobrażenie nauki moralnéy.— Potrzeby należyłości i powinności dzieci i rodziców — Sprawowanie się dzie-

7

dziecięcia posłusznego, szanującego i zawdzięczającego swym Rodzicom.— Krótki zbiór téy nauki.

w K L A S S I E II.

Wywód powinności wzajemnych ucznia i nauczyciela.— Wyobrażenie ucznia pełniącego swą powinność.— Należytości wzajemne między panem i sługą.

w K L A S S I E III.

Na co potrzebne obcowanie?— Miłe lub niemiłe obcowanie skąd pochodzi?— Postępki nieprzyzwoite i przyzwoite.— Kłamstwo, obmowa, obłuda, natrętność i. t. p. S przyzwoitych zaś skromność, uczynność, łagodność, ochędóstwo, grzeczność i. t. p.

Wypisy z Autorów Klassycznych stosowne do téy nauki w każdéy Klassie dawane były.

J E O G R A F I A.

w K L A S S I E I.

Powszechnie wyobrażenie Jeografii.— Wykład używanych w niéy wyrazów — Nadto o Europie w ogólności: o Rossyi opis w szczególności uczynią.

w K L A S S I E II.

Wyłożono w szczególności o Królestwie Polskiem.— Hiszpańskiem.— Portugalskiem.— Sardyńskiem.— Lombardzko Weneckiem.— Duńskiem.— Francuskim i. t. d. Przymiarem opowiedzą w szczególności wszystkie Kraje Azyi.

w Klas-

w K L A S S I E III.

Opowiedzą wszystkie państwa w szczególności Afryki i Ameryki; a ze *Starożytnéy*: Azji i Afryki.—

HISTORYA STAROŻYTNA.

w K L A S S I E III.

Wiadomości poprzedzające naukę Historji, jakie są: co jest Historja i dla czego potrzebna? Co są Epoki i Ery?— Ery znaczniejsze. Względem pierwiastków mieszkańey ziemi doświadczenie co pokazuje?— Które Kraje na przód osuszone i zaludnione zostały?—

MONARCHIA ASSYRYYSKA.

Epoki Sławniejsze.— Początek Monarchii.— Dzieła Belusa.— Mianowicie otoczenie murem Babilonu, przyczynienie gróntów do zasiewu, wybudowanie wieży Astronomiczney i. t. d. Początek panowania i wojny przez lat 17. Ninusa. Obłężenie i wzięcie Baktrów. Rządy Semiramidy. Poskromienie przez nią Medów. Wyprawa na Jndów. Ozdobienie Babilonu. Jéy zejście. Panowanie Niniasza. Krótka wzmianka o jego następcach i Koniec panowania Dynastji Belusa. Przywłaszczenie Beletara — Panowanie Sardanapala. Obłężenie Ninjwy za jego panowania przez Arbacesa i podział Monarchii. Stan Monarchii Assyryyskiej od jéy podziału, w ogólności; a wszczególności: Królestwo Niniwy. Rząd Niniasza II. Wzmianka o jego następcach. Zupelne zburzenie Niniwy pod panowaniem Saraka, od Nabuchodonozora Babilonu, i Cyaxara Medyi Królów.

Królestwo Babilonu. Oddanie od Arbacesa rządu Babilonu Belezysowi. Era Nabonassara. Zwycięstwo Nabuchodonozora

zora i ozdobienie Babilonu. Zabicie Ewilada, Wojna Naryglissara z Medami i Persami. Panowanie Labinita czyli Nabonada. Wzięcie Babilonu od Persów pod wodzą Cyrusa.

Królestwo Medów. Epochy sławniejsze. Zatrzymanie nad rozdzieloną Monarchią Assyryjską władzy najwyższej przez Arbacesa rządzącę Medów. Panowanie Arynesa czyli Dyjocesa. Artybarna czyli Fraortesa. Astybara czyli Cyaxara.— Wojny tegoż ze Scytami i z Alliatem Królem Lidów. Oblężenie, dobyte i zrównanie Niniwy. Panowanie Astyaga czyli Aspanda. Zamienienie Medów w prowincyą Perską.—

MONARCHIA PERSKA.

Początek Monarchii pod Cyrusem. Rząd Kambizesa; panowanie Magów. Wstęp na tron Daryusza. Wojny Xerxesza z Grekami. Panowanie Artaxerxesza. Rządy Daryusza II. Artaxerxesza II. Ochusa. Upadek Monarchii.

Nadto uczniowie we wszystkich 3. Klassach formowali Charaktery.

JĘZYK ŁACIŃSKI.

W KLASIE I.

Z Wypisów do Grammatyki. De oratione, lectione & declinatione nominum & verborum.

Fabulae Phaedri. Lupus & agnus.— Canis per fluvium carnem ferens.— Perae Jovis.

Fabulae Aesopi. Ranae duae.— Formica & Columba.

W KLASIE II.

Fabulae Phaedri. Aesopus & petulans.— Socratis dictum.— Pavo ad Junonem.— Naufragium Simonidis.— Homo & asinus.

Ex Cornelio Nepote. Vita Temistoclis.

Ex Cicerone. Epistolae ad P. Lentulum.— C. Curionem.— Dolabellam.— Servium.—

W K L A S S I E III.

Ex Cornelio Nepote. Vitae Trasibuli & Epominondae.

Ex Cicerone. Epistola Servii consolans Ciceronem post obitum filiae ejus Tulliae.— Ciceronis responsum.

Ex Virgilio Libro I. Eneidos. Descriptio patriae ventorum

Ex Horatio. Libro III. Ode 3o. & 2.— Libro II. Ode 10.— Libro V. Ode 2.

Ex Martiale. Libro I. Epigr: 22.—

G R A M M A T Y K A.

W K L A S S I E I.

O Wymawianiu łaciny na wzór polszczyzny.— Znamiona pisarskie. Prawidła dobrego wymawiania. Rozebranie mowy na ośm części. O Nieodmiennych częściach mowy; z uwagami nad niemi. O Jmieniu i różnych jego odmianach i nazwiskach. O Zaimku i różnych jego nazwiskach. O Słowie i różnych jego odmianach i nazwiskach: O Konstrukcyi czyli składni szyku, zgody i rządu;—

W K L A S S I E II.

W Jmionach polskich: rodzaje rzeczowników żywotnych; nieżywotnych. Rodzaje przymiotników polskich i łacińskich; rzeczowników żywotnych i nieżywotnych. Reguły powszechne i ogólne. Stopniowanie przymiotników polskich i łacińskich. Postaci Grammatyczne. Przypadkowanie polskie i łacińskie. Uwagi nad przypadkowaniem imion nieforemnych i ułomnych. Czasowanie polskie i łacińskie. Pisownia polska i łacińska.—

W K L A S S I E III.

Znaczenie wyrazów wewnętrzne. Nazwiska wyrazów Grammatyczne. Znaczenie wyrazów. Początek ich i źródło, s którego się nabywają. Sposób dochodzenia wyrazów trudniejszych. Znaczenia wyrazów współ-znaczných. Przyczyny przenośni i jej cechy. Porównanie przenośni polskiej z łacińską. Zródłosłów. Słoworód. Poznanie Składni myśli, przypadków, postaci. Składnia zgody w polszczyźnie i łacinie. Składnia szyku i rzędu. Jloczas (Prosodia); prawidła na iloczias polski i łaciński. Okoliczności do których się ściąga iloczias łaciński. Prawidła na te wszystkie okoliczności Jloczasu. Wierszopistwo i uwagi nad niem. Uwagi nad liczbą zgłosek, srzedniówską, rymem i gatunkiem wierszów polskich. Miary, podział i nazwiska wierszów polskich.

Oprócz przykładów umieszczonych w Grammatyce na tę Klasę, mieli sobie Uczniowie dane wzory z następnych Autorów:

Z Milтона przez Dmochowskiego. Opisanie Raju.

Z F. Karpińskiego. Wiersz do Marcina.

Z Bajek Juliana Niemcewicza. Jeź i róża.— Lew, Niedźwiedz i Komar.— Filiżanka, Wieprz, i Kón.— Dyogenes.— Starzec i trzech młodzieńców.—

C w i c z e n i ā D o m o w e.

w Klassie I. Pisali Przypadkowania, Stopniowania Jmion polskich i łacińskich, tudzież Czasowania.— Krótki zbiór Historji S. z polskiego na łaciński język przekładali.

w Klassie II. Wyłożone niektóre mieysca z dziełka P. Lhomond na Oyczysty język; na łaciński przekładali. W końcu zaś roku na polski język tłumaczyli.—

w Klassie III. Z Oyczystego na łaciński język wykładali łatwiejsze mieysca z Cyclerona de Officiis, i niektóre listy jego na język polski tłumaczyli. Wiersze łacińskie kan-

dowali. Poznawszy skład Wierszopistwa polskiego, wiersze rozrzucone na prozę układali w rymy, bajki zaś Fedra na wiersz polski tłumaczyli.—

A R Y T M E T Y K A.

w K L A S S I E I.

Wy tłumaczono teorią czterech działań liczb całych i dziesiętnych.

w K L A S S I E II.

Wy tłumaczono cztery działania ułamków zwyczajnych i liczb różnorodnych. nadto podano prawidła wynoszenia do potęgi drugiey i trzeciey liczb całych, ułamków zwyczajnych i dziesiętnych, tudzież wyciągania pierwiastków z obu tych potęg.

w K L A S S I E III.

Wyłożono naukę o stosunkach i proporcjach; a odkryte w ostatnich własności, przystosowano do rozwiązania *reguly trzech*. Na fundamencie nauki o stosunkach i proporcjach, wystawiono własność postępów, różnicowego i ilorazowego.—

w K L A S S I E IV.

Okazano co było początkiem wynalezienia Logarytmów i co są one?— Co jest układ Logarytmów; których postępów użyto do ułożenia tablic Logarytmowych, i jak w układzie Logarytmów wyrazy postępu Geometrycznego uważane być mogą?— Jak wynalezione są Logarytmy liczb śródokujących? Jakim porządkiem ułożone są w tablicach Logarytmy, i które z nich celniejsze? Na czém się zasadza wżycie Logarytmów? Działania Arytmetyczne; jako też wynosze.

noszenie do potęg i wyciąganie pierwiastków z liczb całych, łamanych i dziesiętnych, jak się wykonywają przez Logarytmy. —

W Każdęj Klasse dawane były ucznióm dla wprawy stosowne do wykładanéj teoryi przykłady. —

K U R S A N A U K.

W K L A S S A C H S T A R S Z Y C H.

M A T E M A T Y K A.

G E O M E T R Y J A E U K L E D E S A.

w K L A S S I E T R Z E C I E J.

1. Opisawszy przedmiot Geometrii i jéy w krótkości użytek przywiodłszy, opowiedzą na czém zależy sposób którego Geometrowie używają do dowodzenia prawd tyczących się rozległości i różnicę podań w Geometrii opiszą. — Przystąpią do wyobrażenia linii prostéj, kąta, tworzenie się koła, jego części i podział — Podania o przystawianiu Trójkątów s przystosowaniem do rozwiązania wielu zagadnień. — Własność linii równoległych i kątów różnie zwanych z przecięcia dwóch takich przez trzecią wypadłych. — Poznawszy jakie Równoległoboki lub Trójkąty równe są co do powierzchni, uczy my się zamieniać figury prostokrésne jedne na drugie nie psuiąc ich powierzchni. — Kwadrat z przeciwprostokątnej trójkąta, i każdy kwadrat z ramienia kąta prostego, poznawszy komu się równaia; mamy sposób znalezienia kwadratu równego summie dwóch danych.

2. Stosunek Równoległoboków prostokątnych i kwadratów wystawionych na liniach prostych i ich odcinkach jakich-

kichkolwiek i ilukolwiek.— Ważność kwadratów wystawionych z przeciwrostwarto.— i Ostrokątnéj trójkąta.

3. Własność kół różnych.— Jch położenie, przecinanie się i własność stycznych.— Wywodzi się własność kątów, których wierzchołki w różnym są względem koła położeniu.—

4. Sposoby dzielenia koła na równe części.— Wpisywanie w koło figur foremnych, lub ich opisywania kołem i wzajemnie.—

w K L A S S I E IV.

5. Dadzą sprawę z Xięgi V. obeymującéy naukę o wielkościach proporcjonalnych ogólnie wyłożoną; z xięgi VI. Stosunek powierzchni figur płaskich, zawartych linijami prostemi, z sobą, z kołem i jego częściami,

TRYGONOMETRYJA PŁASKA.

6. Rozwiązanie trójkąta za użyciem proporcji Jeometrycznéy, a które jest celem Trygonometrii, wciąga nas w potrzebę porównania boków i kątów trójkąta.— Lecz ponieważ boki nie będąc proporcjonalne kątóm sobie przeciwnym czynią stosunek równy stosunkowi linii trygonometrycznych, przeto poznanie takowych linii i oznaczenie onych wielkości na kąty i łuki koła, które wyrażać mają i wiadomość: Które linije trygonometryczne brane w stosunek zamiast kątów, czynią go równym stosunkowi boków; stanowią istotę Trygonometrii. Stąd bowiem i rachunek tablic na linie trygonometryczne w trzech podaniach i obrachunek trójkąta w trzech fundamentalnych twierdzeniach wyciąga się.

Równoważenie i wymiar wysokości; Zastosowanie Trygonometrii do działań na gruncie, mieli okazane w praktyce za pomocą kątomierza (Graphometrum.)

KWA-

KWADROWANIE KOŁA.

7. Obwody wielokątów foremnych w koło lub na koło opisanych są w stosunku promieni tychże kół.— Powierzchnia Wielokątów foremnych opisanych i wpisanych w koło komu się równa?— Stosunek obwodów wielokątów foremnych na kole lub w koło wpisanych może być mniejszy od jakiegokolwiek ilości naznaczonej.— Stosunek okręgów kół do swych promieni.— Powierzchnia koła jakiemu się trójkątowi równa?— Wyprowadzony stosunek Archimedeusa 7:22. to jest średnicy do okręgu koła i inne przybliżone, ułatwiają rozwiązanie wielu zagadnień.

GEOMETRYJA BRYŁ.

8. S położenia rozmaitego linii względem płaszczyzn i względem innych linii na nich znajdujących się, uczymy się spuszczać lub wyciągać prostopadłe do płaszczyzny.— A s położenia znowu rozmaitego linii względem linii na odmiennych znajdujących się płaszczyznach, poznajemy różne położenia płaszczyzn jednych względem drugich i ich własności. Uwagi względem kąta bryłowego złożonego z płaskich.— Przystawanie kątów bryłowych.— Złożyć kąt bryłowy z trzech płaskich.— Skład i rodzenie się równoległoscianu prostokątnego lub pochyłokątnego.— Ich przystawanie.— Stosunki ich bryłowatości przy równych wymiarach.— Równoległosciany są równe gdy mają podstawy w stosunku odwrotnym wysokości i na wzajem.— Skład, rodzenie się, nazwisko, gatunki Graniastosłupów.— Graniastosłupy trójkątne są połowami Równoległoscianów: stąd wszystko im przystosować można, co było o Równoległoscianach.— Skład, części, nazwiska, gatunki Ostrosłupa.— Przecięcie jego równoległe do podstawy.— Każdy Ostrosłup trójkątny rozdziela się na dwa Ostrosłupy trójkątne równe; podobne między sobą, podobne oraz całemu

Ostro-

Ostrosłupowi, i na dwa Graniastosłupy równe, większe od połowy całego Ostrosłupa.— Roskład Graniastosłupa trójkątnego na trzy równe Ostrosłupy, pokazuje, że wszelki Ostrosłup jest $\frac{1}{3}$ Graniastosłupa, jednéj z nim wysokości i podstawy.— Skład, oś, gatunki Walca.— Przecięcie jego równoległe od podstawy; Powierzchnia Krzywa Walca prostego i cała komu się równa?— Skład, oś, gatunki Ostrokągu.— Przecięcie jego przez Wierzchołek i podstawę lub równoległe od podstawy czém jest?— Powierzchnia krzywa Ostrokągu prostego jakiemu trójkątowi, a Ostrokągu ściętego jakiemu prostokątowi się równa?— Powierzchnia kulista.— Szrodek, oś, koło wielkie i małe Kuli.— Stosunek powierzchni i bryłowości Kuli, do powierzchni i bryłowości Walca na niéy opisanego. Bryłowości wycinków, odcinków Kłoca kulistego; ich stosunki.— Bryły podobne tak płaskimi jak krzywymi powierzchniami zakończone, mają powierzchnie swe w stosunku kwadratowym, a bryłowości w stosunku sześciennym swoich wymiarów.— Wymiar linii, powierzchni i brył.—

GEOMETRYJA PRAKTYCZNA.

9. Użycie stolika w wymiarze rozległości i robienie mapp. Wyznaczenie w żądanych miarach linii w pośrzodku nieprzystępnej. Rysowanie i robota mapp gruntów rozmaicie położonych a nie bardzo rozległych. Wymiar i proporcjonalne zrysowanie biegu rzeki: Ozuaczenie na mappie zakrętów, ulic, gościńca, drogi. Wyznaczenie odległości od dostępnego do niedostępnego punktu.— Wymiar szerokości rzeki.— Robota Mappy obszerniejszego placu, lub okolicy, miejscami niedostępnéj lub nieprzebytéj.— *Uwagi ogólne:* o zwiedzeniu lub przeyrzeniu okolicy, którój mappę Jeometra przedsięwzięje rysować. *Uwagi szczególne:* względem obrania fundamentalnéj podstawy i utrzymania ciągłéj a nieprzerwanéj roboty.— Odmiany papieru na stoliku.—

Wia-

17

Wiadomości tych doświadczały Uczniowie przy Wymiarze wsi Charuczy Wielkiej..—

w K L A S S I E V.

A l g i e b r a.

1. Okazawszy potrzebę wprowadzenia w rachunek znaków ogólniejszych nad liczby, zaftanowią się nad poznaniem wielkości przez porównanie jednych z drugimi, i przez związki między niemi zachodzące; co prowadzi do uważania odmiann wielkości i ftanu.

2. Ze sposobów zoftawionych rozumowi ludzkiemu dochodzenia rzeczy nieznaných, wytłumaczą znaczenie wyrazów. Funkcyja (functio.) Zrównanie (aequatio.)

3. Natura ilości jako niezależna od znaków ją wyrażających, wskazuje potrzebę wprowadzenia działań Arytmetycznych w Algiebrę, i podaje sposoby ich wykonania, tak w funkcyjach całkowitych, jako i ułomkowych.

4. Teoryja rozwiązania Zrównań stopnia pierwszego, zamykających jedną lub kilka ilości nieznaných, oparta na upatrzony toż - samości (Identitas) jednych rzeczy z drugimi.—

5. Podział zrównań zasadzonych na liczbie związków uważanych co do liczby ilości nieznaných, i stosowanie początku pytań nieoznaczonych do Eliminacyi.—

6. Uwaga nad wykładnikami ilości nieznaney prowadzi do nowego rodzaju zrównań, w którym odkryją różne potęgi funkcyi.—

7. Ze składu różnych potęg funkcyi dwuwyrazowey złożą wzór Newtona (binomium Newtoni,) który przerobiony na prościejszy wyraz, zaftosują do działań wynoszenia do potęgi i wyciągania pierwiastków.

8. Działania zachodzące w funkcyjach niewymiernych i urojonych, tudzież i prawidła im służące.

9. Rozwiązanie zrównań *stopnia drugiego*. Znaczenie pierwiastków urojonych, i cechy na rozpoznanie tychże.

10. Własności zrównań jakichkolwiek bądź stopni, za stosują do dowodu wzoru Newtona, w wykładnikach tak całkowitych, jako ułamkowych, dodatnich lub odjemnych.

11. Uproszczanie zrównań przez wyrzucenie niektórych wyrazów, i sposób rozwiązania tychże, zasadzony na własności ostatniego wyrazu.

12. Rozwiązanie zrównań stopnia *trzeciego i czwartego* sposobem *Cardana*, i rozebranie wszystkich szczególnych przypadków.

13. Rozbiór funkcji ułamkowych na szeregi, i podział ich na szeregi *Algebraiczne* różnych porządków.—

14. Wynaydowanie w szeregach wyrazu ogólnego (*terminus generalis seriei.*)

15. Rozbiór funkcji ułamkowych na ułamki cząstkowe, stosownie do natury mnożników mianownika.

Powrót od szeregów do funkcji rodzącej (*functio generatrix.*) - Natura ułamków ciągłych (*fractiones continuæ.*) ich własności, i sposoby zamienienia na ułamki zwyczajne.—
Zuwag nad wykładnikami odmiennymi, przyyda do poznania *Logarytmów*. Rozwiążą Zrównania *przestępne* za pomocą *Logarytmów*. Nakoniec wyciągną Zrównania na rachowanie *tablic Logarytmowych*, które nazywamy *przyrodzonymi* albo *Hiperbolicznymi* (*Logarithmi naturales, Hiperbolici,*) które przeobrażą na *Logarytmy Brygiusza* czyli *tablicowe*.

W tøy Klassie prócz teoryi, dawane były ucznióm przykłady stosownie do powyżey wyłożonych materyy.

Nakoniec zakończą sprawę Historiją Algiebry.

W K L A S S I E VI.

Zastosowanie rachunku Algebraicznego do linii i powierzchni krzywych.

1. Porównywały się znaczenia Geometryczne ze znaczeniami Algebricznymi, skąd wypada sposób wyrażenia jednych przez drugie.— Ogólny rysunek i własność linii krzywych, wyciągnięte z natury zrównań nieoznaczonych między dwiema ilościami nieoznaczonemi. Zrównania na linię prostą. Zrównania szczególne na trzy gatunki linii krzywych zwanych: Ellipsami (Ellipsis,) Hyperbolami (Hyperbola,) parabolami (Parabola). Upraszczaiąc Zrównanie przez nadanie nowego układu współuszykowanym (coordinata), przyjdą do natury średnic, odnóg i środka linii krzywych.

O P a r a b o l i.

2. Odnogi Paraboli.— oś jéy.— Kierownica (directrix)— Odcinki — Przystawy.— Miara równania (parameter)— Liczba i położenie ognisk (focus)— Kreślenia téy linii krzywéy przez ruch ciągły.— Sposoby prowadzenia stycznej do Paraboli.— O Podstycznéy.— Pionowéy.— Podpionowéy Paraboli.— Średnice jéy.— Zrównanie Paraboli odniesione do jednéy ze średnic.— Przystosowanie Paraboli do dwu mnożenia Sześcianu.

O E l l i p s i e.

3. Uproszczenie zrównania ogólnego na Ellipsę, skąd okazuje się że Ellipsa jest linią krzywą w sobie zamkniętą.— Mała i wielka oś Ellipsy.— Stosunek przystaw Koła narysowanego na wielkiéy osi Ellipsy. do przystaw (ordinatae) Ellipsy.— Sposoby kreślenia Ellipsy.— Zrównanie Ellipsy gdy początek odcinków jest w środku krzywéy.— Zrównanie współuszykowanych małej osi.— Ogniska Ellipsy.— Mimośrodek (Excentricitas).— Miara równania.— Zrównania małej i wielkiéy osi.— Promienie wodzące Ellipsy (vector)— Własność ich — Sposoby prowadzenia stycznej do Ellipsy.— Wyrażenia analityczne Stycznéy. — Podstycznéy.— Pionowéy.

wéy.— Podpionowéy Ellipsy.— Średnice Ellipsy — Średnice sprzężone (conjugatae) Ellipsy.— Jch przyślawy.— Zrównanie współuszykowanych średnic sprzężonych jest podobne do Zrównania współuszykowanych osi. Droga wskazująca jak mając połowy dwóch osi Ellipsy, przyyśdź do wyrażenia sprzężonych ich kierunku.— *J* wzajemnie.

O H i p e r b o l i.

4. Zrównanie na tę linią krzywą.— Osie jey.— Analogija zrównań Ellipsy do zrównań Hyperboli.— Zrównania Hiperboli kiedy początek odcinków jest w szrodku osi — Zrównanie małej osi.— Hyperbola równoboczna.— Ognisko Hyperboli.— Wyrażenie analityczne odległości ich od śrrodka osi Hyperboli.— Miara równania Hyperboli.— Zrównania współuszykowanych małej i wielkiej osi, zawierające w sobie Miarę równania wielkiej osi.— Promienie wodzące Hyperboli. Własność ich, Sposoby kreślenia Hyperboli przez ruch ciągły.— Sposoby prowadzenia styczney do Hyperboli.— Ledwo - niestyczne (asymptotae) Hyperboli. — Wyrażenie analityczne — Podstyczney.— Styczney.— Podpionowéy.— Pionowéy.— Położenia ledwo-niestycznych.— Jaki kąt zawierają Ledwo - niestyczne w Hyperboli równoboczney.— Własności Hyperboli odniesioney do Ledwo-niestycznych — Dowodzenia, że Ledwo-niestyczne nie mogą się Hyperboli dotykać.— Zrównanie Ledwo - niestycznych.— Przestrzenie zawarte między Ledwo - niestycznemi i linią krzywą są sobie równe.— Średnice Hyperboli.— Średnice sprzężone.— Zrównanie odniesione do jednéy ze średnic Hyperboli.— Inne własności téy linii krzywéy.— *Zastosowanie Hyperboli do dwu mnożenia Sześcianu.*

O linii muszlowéy (conchois.)

5. Nakreślenie linii muszlowey (conchois) — Ledwo-niesty-

nieścyczne linii muszlowéy.— Zrównanie jej.— Sposób kreślenia linii muszlowéy przez *Nikomedeasa*.— Zastosowanie linii muszlowéy do trójdzielenia kąta prostokreślnego i dwumnożenia *Sześcianu*.—

O *Cyssoidzie* — *Dyoklesa*.

6. Nakreślenie téy linii krzywéy.— Punkt odbicia (*rebroussement*) i Ledwo-nieścyczna *Cyssoidy*. — Rozwiązanie za pomocą téy linii krzywéy dwumnożenia *Sześcianu* przez *Pappusa*.— Sposób kreślenia *Cyssoidy* przez *Newtona*.—

O linii krzywéy *Kołowéy* (*Cyclois*.)

7. Powstanie *Cykloida* z *Koła* toczącego się po linii prostej, na którą się jego obwód rozwija, i z punktu na średnicy obranego, który kreśli obwód *Cykloidy*.— Jeżeli na Średnicy przeciągnionéy *Koła*, weźmiemy punkt za kołem, na obwodzie, lub wewnątrz *Koła*; w pierwszym razie wypadnie *Cykloida* podłużna (*cyclois oblonga*), w drugim *Cykloida* zwyczajna.— W trzecim zaś razie *Cykloida* skrócona (*cyclois curtata*) — Te wszystkie trzy *Cykloidy* są linijami tego samego gatunku — Jeżeli *Koło* toczy się po obwodzie drugiego *Koła*, lub drugiey linii krzywéy, - Powstają *Cykloidy*, zwane *Epicykloidami* — Oś i wierzchołek *Cykloidy*.— Zrównanie téy linii krzywéy.— Używanie *Cykloidy* przez *Hughensa* do *Wahadeł zegarów*, znanéy w *Mechanice* pod nazwiskiem linii *równotrwałego spadku*. (*C. Tautochrone*) —

8. Nakoniec opiszą linie krzywe zawisłe *od Logarytmów* — Tutzież okażą niektóre własności linii krzywych zwanych: *Slimakowe* (*Spirales*) — *Logarytmiczne* (*C. Logarithmica*.) —

LOGI➤

LOGIKA.

Przedmiot i podział Logiki.

Natura uczy rozbioru, wykład początku rodzenia się wyobrażeń i władz duszy.

Czucie **najpierwsza** władza duszy: umiejętność nią kierowania, na czém się zasadza? Natura uczyć nas zaczyna; daléy ostrzegać przeſtaje; jakież wtenczas ſrzedek nabywania wiadomości? Nabywamy wyobrażeń rzeczy zmysłowych, poſtrzegając je naſtępnie.— Wyobrażenie rozbioru — Rozbiór myśli.— Rozbiór tworzy dowcipy w poznawaniu trafne.— Porządek naturalny uczenia się jaki?— Wyobrażenia naprzód są pojedyncze, potém powszechne, daléy gatunkowe.— Sztuka tworzenia się tego układu nie zależy od przyrodzenia, musi mieć swój kres.— Ze skutków o bytności przyczyny ſądziſmy: a z ciągu skutków i przyczyn, przychodzimy do wyobrażenia przyczyny czyli BOGA i przymiotów jego. Wyobrażenie spraw. nałogów.— Wyobrażenie cnoty, wyſtępku, moralności spraw. Rozbiór daje nam poznać władze umyſłu; te zawierają się wé władzy czucia.— Z czucia uważanego jako przyjemne lub nieprzyjemne rodzą się wszystkie działania od woli zależące.— Fałszywe przypuszczenie o przyczynach czułości i pamięci, są skutkiem złego rozumowania.— Ruch w zwierzęciu, jako początek jego wegetacyi. przybiera pewne determinacye, które są przyczynami czułości.— Działania zmysłów na mózg czynią zwierzę czułym i ruszającym się podług woli.— Gdy ciało nabywa pewnych nałogów i mózg podobnie: a te są fizyczną przyczyną i powodową pamięci. Wszystkie skutki pamięci wykładają się przez nałogi mózgu, w którym ma ſzczególne swe ſiedlisko.— Wykład snów. Przyczyny oſłabienia lub utraty pamięci.—

Spo-

Sposób rozbiorowy w swoich śródkach i skutkach uważany.

Natura sama uczy nas rozumować: zapomniawszy jéy przestróg, rozumujemy podług złych nałogów, które nas do wielkich błędów prowadzą.— Rozbiór czyni się za pomocą pewnych znaków. Znaki początkowe są rniigi. Pierwsze ich zasady są nam wrodzone i. t. d.— Wszystkie języki są sposobami rozbiorowemi; w początku były dokładne; jak potem takimi bydz przestały?— Języki tworzą w nas wiadomości, mniemania i przesady; a języki nauk nienaylepiéy są ułożone i. t. d. Rozbiór tworzy języki i umiejętności; za nim więc, nie za imaginacją iść powinniśmy w szukaniu prawdy.— Dyfinicye są niepotrzebne. Rozbiór sam oznaczać powinien wyobrażenia.— Sposób zbiorowy pełen ciemności.— Błąd tych, którzy sposób zbiorowy przekładają nad rozbiorowy.— Dokładność nauk od prostości języka zawisła; dowód tego w rozwiązaniu Zagadnienia Algebraicznego.— Algebra jest właściwie językiem. Na czém zależy sztuka rozumowania.— Co się rozumie przez fenomena, postrzeżenia, doświadczenia?— Używanie domysłów.— Podobność, ma różne stopnie pewności.

F I Z Y K A.

w K L A S S I E IV.

F i z y k a O g ó l n a.

Wstęp. Przedmiot Fizyki.— Jéy różnica od innych nauk przyrodzenia i podział.— Własności ciał ogólne.

Wyobrażenie rozciągłości; względy, pod jakimi Geometra i Fizyk uważają tę ciał własność.— Dowody za dziurkowatością w ciałach wziętych w każdym z trzech wydziałów, przy-

przyrodzenia, w jakimkolwiek bądź stanie skupienia onych.— Definicja *nieprzenikliwości* i dowody za nią na ciałach zszadłych, ciekłych i gazowych, jakim jest i atmosferyczne powietrze. Wynałazek dzwonu Nurków.— *Podzielność* ciał. Zdanie *Newtona* o granicach téj własności.— Wyobrażenie *bezwładności* ciał i ich *ruchości*.— Sprężyłość ciał, uważana w każdym ich stanie skupienia — Definicja *ciągłości*:

Attrakcyja czyli siła przyciągania.— Wykład *Attrakcyi* fizycznój, chemicznój czyli *powinowactwa*, siły przylegania i ciężkości.— Różnica między ciężkością a ciężarem.— Dowody: iż ciężkość nie jest proporcjonalną massie.— Wiadomość o nowych miarach i wagach.—

M E C H A N I K A.

Przedmiot Mechaniki.— Opisanie ruchu, prędkości.— Stosunek dróg, prędkości i czasów.— Definicja siły, układu ciał, sił i równowagi.— Podział Mechaniki i fundamentalne jéj zasady, wspierające się na prawach bezwładności, składanego ruchu i równowagi ciał.

Statyka ciał Stałych.

Równowaga ciał stałych, czyli pierwsze zasady Statyki — Szrodek ciężkości i sposoby jego wyznaczenia.— Równowaga sił w machinach.— Opisanie machin prostych i składanych, jakimi są: *Drażek*, *Blok*, *Polispast*. *Szala* zwyczajna i *Rzymska*, *Kołowrót*, *Winda*, *Koła zębate*, *Lewar* czyli *Kafar*, *Płaszczyzna pochyła*, *Szruba* zwyczajna, *nieustająca*, *Archimedesowa*, *Klin*.— Stosunek w nich siły do ciężaru.—

Dynamika ciał stałych.

Spadanie ciał wolne, a szczególności bieg jednostajnie
przy-

przyspieszony lub opóźniony po linii pionowej.— Po płaszczyźnie pochyłej.— Bieg rzutu — Bieg ciał za pośrednictwem sił śródkowych — Uderzanie się ciał i prawa biegu, spódług których udziela się i przechodzi od jednych ciał do drugich w uderzeniu się ich prostém.— Opór tarcia.—

Statyka ciał ciekłych czyli Hydrostatyka.

Różnica ciał płynnych od stałych.— Prawa parcia rozcieków i równoważenia ich w naczyniach udział z sobą mających.— Sposoby wyznaczania gatunkowych ciężarów.— Skład i użycie Cieczomierzów.—

Dynamika ciał ciekłych czyli Hydraulika.

Ruchy rozcieków czyli pierwsze zasady *Hydrauliki*. — Doświadczenia hydrauliczne służące do stwierdzenia teorii poprzedzającey.— Wpływ sił, różnych od ciężkości, na biegi hydrauliczne.— Ruch ciał stałych w rozciekach.—

JEOGRAFIJA ASTRONOMICZNA.

Opisanie świata powszechnego — Granice zmysłu widzenia.— Narzędzia wspierające oko do widzenia rzeczy odległych. — Podział ciał niebieskich. — Wykład całego świata słonecznego — Opisanie własności Koła — Ellipsy — Paraboli.— Bieg planet i komet około słońca i jego prawa. Bieg wirowy ciał i jego skutki.— Przyczyny fizyczne biegów w ciałach niebieskich.— Figura ziemi.— Poziom i jego własności.— Bieg dzienny jest skutkiem obrotu ziemi około swej osi. — Równik i jego własności.— Szerokość Jeograficzna.— Południk i jego własności.— Długość Jeograficzna mieysc ziemskich.— Różny widok biegu dziennego ziemi.

ziemi.— Podział Nieba, jego potrzeba i użycie.— Ekliptyka i położenie na niej słońca. — Koła wrębone — Zwrotniki, pochyłość Ekliptyki, koła biegunowe.— Bieg ziemi po Ekliptyce. — Uwaga względem światła i ciepła w biegu rocznym ziemi.— Położenie ziemi względem Słońca przez cztery pory roku i bieg jej.— Mieszkańcy między Zwrotnikami, mają dwa razy na rok Słońce w swoich wierzchołkach.— Długość roku, cofanie się punktów równonocnych.— Ruszenie ze swych miejsc znaków Zwierzyńcowych.— Nierówna długość por roku.— Podział ziemi na pasy i na strefy czyli klimata.

Z O O L O G I J A.

Podział istot przyrodzonych ze względu na ich początek, wzrost i budowę; a organicznych ze względu na sposób jakim biorą pożywność.— Ogólne własności Zwierząt i podział onych na Klasy podług *Linneusza*.— Własności ogólne zwierząt ssących; podział onych na rzędy i rodzaje.— Opisanie gatunkowe zwierząt: naczelných, szczerbatých, drapieżnych, szczurów, bydła, bestyi i wielorybów, ze względu na ich postać, wielkość, oyczynę, szczególne przymioty, sposób życia, pożytki lub szkody.—

O Ptakach. Ogólne własności ptaków i podział onych na rzędy i rodzaje.— Szczególne przymioty, sposób życia, pożytki lub szkody znakomitszych gatunków zwierząt téj Klasy.

O Płazach. Różnica płazów od innych Zwierząt czerwonekrwistých.— Skład - mieszkanié - pokarm - tempość zmysłów - użytki i szkody.— Podział - Opisanie szczegółowe niektórych znaczniejszych gatunków.

O rybach. Wiadomość o rybach w powszechności.— Podział ich na rzędy i rodzaje.— Szczególne własności znaczniejszych gatunków.

O owa-

O owadach. Zastanowienie się wszczegółności nad ich przyrodzeniem: przemiany, którym ulegać muszą nim się zamienią w doskonałe owady.— Podział ich na rzędy i rodzaje.— Wyszczególnienie znaczniejszych gatunków.

O robakach. Różnica robaków od poprzedzających zwierząt: wiadomość ogólna o ich przyrodzeniu.— Podział téj Klasy na rzędy i rodzaje.— Opisanie własności i przedmiotów znakomitszych w nich gatunków.

w K L A S S I E V.

Fizyka Szczególna.

Cieplik. Początki, na których się wspiera teoria Ciepłika.— Cieplik promienisty i jego własności.— Cieplik jawny, ukryty i zjednoczony.— Równowaga ciepłika.— Sposobność ciał do przyjmowania Ciepłika, i własność ich przewodnicza. Przystosowanie poprzedzającej teorii do różnych fenomenów. Skutek odbijania się Ciepłika.— Wpływ, jaki mają na ciepłik politura i blask powierzchni.— Wpływ zależący od różności przyrodzenia ciał. Krótko zebrany wykład teorii *PP. Rumforta i Leslie.* Ciepłik gatunkowy.— Odmiana stanów skupienia.— Wpływ zewnętrznego ciśnienia na siłę rozszerzającą ciepłika.— Rozszerzanie się różnych ciał zsiadłych.— *Pyrometra* czyli *Ogniomierze.*— Skład i warunki doskonałości Ciepłomierza.

Woda. Własności wody w trojakim stanie skupienia.— Roskład jéy i skład.— *Machiny parne.*—

Powietrze. Ogólne wyobrażenie tego płynu.— Ciężkość i sprężystość powietrza, i od nich zależące skutki.— Skład *machiny Pneumatycznój.*— Ciężkomierz.— Prawo, podług którego zachowuje się gęstość powietrza w miarę siły uciskającej— *Fontanny*— *Pompy* rozmaitego składu— Sposoby mierzenia gór za pomocą Ciężkomierza.— *Skutki Ciepłika w powietrzu.*— *Rospuszczanie się w nim wody.*

Nauka o *Wilgociomierstwie*.— Własności i odmiany powietrza z wodą złączonego - Przelewanié się wody do atmosfery.— Nauka o *Meteorach*.— Początek zrzódeł i rzek. *Balony*.— Dźwięk w trojakim uważany względzie.

Elektryczność. Piérwsze Elektryczności odkrycia i treść historyczna wzrostu jéy fenomenów - Skład maszyny Elektrycznéy i ogólne fenomena Elektryczności.— Elektryczności przeciwne.— Fenomena elektryczne w ciemności i rozrzedzoném powietrzu.— Teorye *Franklina i Symmera*.— Szalka elektryczna *Kulomba*.— Odległość wystrzałowa.— Obręb działania.— Elektryczność zgromadzona.— Skład i teoryja butelki *Leydeyskiéy*.— Opis i skutki bateryi elektrycznéy. *Elektrofor - Zgęściciel - Wzbudzanie elektryczności innymi od tarcia sposobami*.

Galwanizm. Początek Elektryczności Galwanicznéy i jéy teorya podana przez *Galwaniego*— Elektryzowanie się ciał przez zetknięcie.— Skutki i teorya stosu *Wolty*.— Jstoty mogące służyć do złożenia stosu.— Stos roślinny i zwierzęcy.

Magnetyzm. Własności ogólne *Magnesu*.— Związki *Magnesu* z niemagnesowaném żelazem.— Własności *Magnesu* uważanego osobno.— O wzajemném działaniu *Magnesów*.— Udzielanie *Magnetyzmu*.— Rozdział *Magnetyzmu* i obręb magnetycznego działania.— Jgły zбочenia i pochyłości.— *Magnetyzm ziemski*.— Wzbudzenie naturalnego *Magnetyzmu*.

Światło. Mniemania o naturze światła i jego rozchodzeniu się.— Prędkość.— Prawa światła wprost idącego.— Cień - Prawa odbijania się światła, i wykład fenomenów widzenia w zwierciadłach płaskich.— Prawo łamania się światła ze względu na gęstość i palność środków łamiących.

B O T A N I K A.

Fizyologija roślin. Zamiar *Fizyologii*.— Naczynia roślinne.— Soki roślin i ich krążenie.— Opisanie szczegółowe

wszy-

wszystkich części nieodbicie do składu roślin i zachowania onych służące.— Rozwijanie się zarodków.— Wschodzenie roślin.— Ich wzrost.— Teoryja szczepienia, oczkowania i t.d. Pożywność roślin.— Farby ich i wonie.— Zapłodnienie roślin.— Doyrzewanie owoców — Płodność roślin i ich ruchy. Gatunki chorób i sposoby ich leczenia.

Nauka wyrazów. Opisanie części roślin co do ich składu, postaci, położenia, kierunku, osady, trwałości i t. d.— Układ roślin.— Warunki jego doskonałości.— Układ Linneusza.

Uczniowie téy Klasy, podług zasad im podanych, determinowali rozmaite gatunki roślin.

W K L A S S I E VI.

CHEMIA OGOLNA.

Związek materyi dwojaki.— Opisanie ciał prostych.— Sposoby łączenia ciał i onych rozkład.— Zamiar Chémii.— Powinowactwo między ciałami nierówne.— Nasycenie Chemiczne.— Stosunki Chemiczne.— Wyrazy jednoznaczne.— Siły pomagające kombinacyom.— Siły spoczynkowe.— Powinowactwa wyboru.— Przypadki zupełnych rozkładów.— Roboty i narzędzia Chémiczne.— Działania Chémiczne, jakimi są: Maceratio, Calcinatio, fusio, reductio, detonatio, decrepitatio, fulminatio, sublimatio, evaporatio, distillatio, reftificatio, concentratio, digestio, infusio, decoctio, lixivatio, edulcoratio i inne.— Ciała proste w dzisiejszym stanie nauki.— Ciała promieniste.— Własności światła i wpływ onego na związki Chemiczne.— Ciepłik, jego własności i skutki.— Elektryczność.— Rospuszczenie, podział jego i prawa rospuszczenia prostego.— Krystalizacyja.— Kombinacje w ogólnosci uważane - Różnice onych od rospuszczenia.— Przyczyna, dla której tłumaczenia nasze fenomenów kombi-

nacyy są niedostateczne.-- Gaz kwasorodny, jego nazwiska, sposoby otrzymywania.-- Własności, i światło w składzie jego.-- Natura i rozbiór wody.-- Gaz wodorodny, jego własności, sposoby otrzymywania go - Powietrze huczące.-- Harmonika Chemiczna.-- Kwaszenie ciał, rozbiór i natura powietrza.-- Obfitość Kwasorodu.-- Niedokwasy, wodniki, podkwasy.-- Stosunki pierwiastków wody i t. d. ---

Solirod.-- Kwas wodosolny i solny.-- Solniki - Sposoby poymowania przyrodzenia Chloryny i kwasu wodosolnego.

Jodyna. Kwasy jodowy i wodo-jodowy.-- Sposoby dobywania jodu.-- Gaz Saletrorodny. Sposoby jego dobywania, własności, kombinacje z kwasorodem, solirodem, Jodyną.-- Stosunki onych kombinacyy; sposoby onych tworzenia lub dobywania.-- Mniemanie *Berzeliusa* o naturze Saletrorodu.

Siarka, jéy związki z kwasorodem, solirodem i wodorodem.

Węgiel, Dyament.-- Kwas węglowy i jego niedokwas. Kwas solno-węglowy.-- Związki jego z wodorodem i kwasorodem łącznie.-- Siarka *Lampadiusa*.-- Fosfor i jego Kombinacje.-- Bor i Fluor, i ich Kombinacje.-- Kwas Salétrósolny.

Metalle w ogólności, ich podział, i własności niektórych szczególne, z opisaniem związków, jakie one tworzą z innemi ciałami.

Sole, ich podział, własności ogólne i szczególne użyteczniejszych gatunków.

W Y M O W A

w K L A S S I E IV.

O Stylu w powszechności; podział iego na cięty i okrągły: jakiéy który odpowiada materyi?-- Przymioty stylu, jasność

jasność i stosowność. Na czém one zawisły? -- Przywary stylu; ciemność w wyrażeniach. Ciemność w myśli. Przysada w stylu.-- O stylu przenośnym i o postaciach słownych. O postaciach zwanych (Tropi). O różnych rodzajach stylu i o postaciach myślonych.-- O stylu prostym i postaciach odpowiadających dowodzeniu.-- O stylu umiarkowanym i postaciach służących ku ozdobie. - Ogólne uwagi względem pisania listów. Listy w interesie, z prośbą. Zalecające, dziękczynne. S powinszowaniem lub uzaleniem, z wyrzutem, z radą.

Do szczególnych uwag łączone były wzory w języku polskim i łacińskim z Pliniusza i Cyncerona.

Z Kurcyusza tłumaczyli i uczyli się na pamięć: Opisanie spisku Bessusa i Nabarzana na Daryusza, i śmierci tego.

Z Korneliusza Neposa tłumaczyli życia słownych wodzów.

W K L A S S I E V.

Wyobrażenie górności właściwéy i jéy podział. Na czém zawisł styl górny? -- Wady jemu przeciwne. O Wymowie właściwie zwanéy i nabytéy przez naukę. O różnych rodzajach Wymowy: prostym, ozdobnym i górnym. Dowody i śródki wewnętrzne i zewnętrzne. O Passjach. Sposoby ich wzbudzenia. Wzory ich czerpane w Cynceronie: Okrucieństwo nad maytkami i Gawiuszem. Osnowa mowy. Wstęp. Jego wzory. Opowiadanie; wzór z Cyncerona za Milonem.-- Dowodzenie; wzór z Cyncerona za M. Marcellem. Odwód. Domówienie; wzór za Milonem. O Wysłowieniu.-- O trzech rodzajach Wymowy: pochwalnym, (Demonstrativum) radnym, (Deliberativum) Sądowym, (Judiciarium).-- Historyja pisarzy tych rodzajów tak w starożytnosci jako i u Polaków.

Wzory były odczytywane i rozbiebane: naprzód oyczyste, potem podług tych uwag wytłumaczona i rozebrana była mowa Cyncerona przeciw Katylinie pierwsza, którą s pamięci powiedzą.

Z Liwiusza mowy Kamilla, by nieopuszczać Rzymu dla Wejów: tłumaczyli Salustiusza Conjuratio Catilinae.

P O E Z Y A

w K L A S S I E I V.

Na czém się zasadza byź poeta. Zasady wynaydowania i malowania. --- Dar natury potrzebny do Poezyi. --- O rymowaniu i wierszach bezrymowych. -- Chronienie się przysady. -- Natura jest skarbem Poety. -- Jak daleko zmyślenie czyli fikcyja zachodzić może? -- Utrzymanie rzeczy. -- Chronienie się obcych ozdób. -- Porządek. -- Szkodliwość zbytniego wyszczególnienia. -- Jednoton naganny, różnaitość naymilsza. -- Szlachetność stylu. -- Harmonia wiersza. -- Użyćcie stosownych do rzeczy wyrazów.

Historyja w krótkości Poezyi oyczystey do naszych czasów. -- Tok rymotworski - Jasność - Wzgląd na czystość i zgodę języka. -- Tworzenie wyrazów.

Praca w poprawie i wykształceniu dzieła. -- Potrzeba Krytyki. -- Uwagi względem Poezyi i Poetów.

O B A Y K A C H.

Początek przypowieści czyli bajek. Jch pisarze starożytni i narodowi. Uwagi nad celem, sprawą i czynnikami bajki.

W Z O R Y.

Z *Fedra*. Cervus & boves. -- Frater & Soror. -- Viatores & Latro. -- Asinus ad senem Pastorem. -- Homo & Canis.

Z *Krasickiego*. Papuga i Wiewiórka - Wilczek - Wyszdzający - Jastrząb i Sokół.

Z *Niemcewicza*. Bekiesza. -- Len, Niedzwiedz i Komar. -- Bobry.

Z *Goreckiego*. Gawron i Słowik - O cacku - Szczur literat.

O Poezy-

O Poezyi Pastérskiéy.

Materyje tego gatunku Poezyi. Obyczaje i charakter pasterzów.— Styl pastérskiéy Poezyi. O początkach Poezyi pastérskiéy. Pisarze starożytni Bukolik. Wyjątki z Birona. O Gesnerze i pisarzach sielskich u Polaków.

W Z O R Y.

Z *Wirgilego*. Melibæus & Tityrus.

Z *Franciszka Karpińskiego*: Dzieci u matki.

Z *Zagórskiego Pijara*. Korydon i Dafnis.

O Elegijach.

Piętno Elegii.— Ozdoby jéy służące. Pisarze Starożytni Elegiy.

W Z O R Y.

Z *Owidiusza*. Elegia III. Libri I.

Z *Karpińskiego*. Powrót z Warszawy na wieś.

Z *Goreckiego*. Pamiętce poległego przyjaciela. Żal za polskim językiem.

Pisali uczniowie w podanych materyach powieści i listy: Wykładali wiérsem polskim bajki Fedra i Eklogę Wirgilego. Tłumaczyli Pliniusza listy, kawałki łacińskie podane za wzory, i żywoty sławnych wodzów z Korneliusza Neposa.

w K L A S S I E V.

O Poezyi Lirycznéy.

Początek lirycznéy Poezyi.— Obraz lirycznego Poety. Zapał.— O Pindarze - Safie - Anakreoncie - Horacym. — O Piesniach u Polaków.

E

Wzo-

W Z O R Y.

Z *Horacyusza*. Alios aliis rebus duci: se laude poëseos præsertim Lyricæ. Ode I. L. I. — Mediocri se fortuna beatum esse: desipere eos, qui luxui & avaritiæ student, mortis inmemores. Ode XVIII. L. II. — Carminum suorum gloriam æternam esse. Ode XXX. L. III.

Z *Naruszewicza*. Na obrazy sławnych Polaków. — Powinności dobrego Obywatela.

Z *Trembeckiego*. Do Kowala Maryańskiego. — Oda do fortuny J. C. Russo tłumaczenia J. Szydłowskiego.

O SATYRACH.

Cel i styl satyr. — Co jest do uważania w satyrach? — Starożytni satyr pisarze i narodowi.

W Z O R Y.

Ex Horatio. Adversus hominum inconstantiam, & exinde in avaritiam invehitur. Sat. I. L. I.

Z *Krasickiego*. Na marnotrawstwo.

Z *Boalo*. Cnota prawdziwé ślacheństwo, przekładania Gorczyzewskiego.

O Wierszu Prawidłowym.

Cel prawidłowego Poematu. — Jaki porządek i tryb w nim jest konieczny? — Piękność wysłowienia jest drugiem prawidłém tego rodzaju poematu, i na czém ona zawisła? — Przykłady tego odpowiednie materyjóm. — Starożytni pisarze prawidłowego wiersza, i u Polaków.

Na

Na wzór wyrażenia prawideł poetyczn^{ie} i Epizodów istotnych w tym rodzaju, mieli sobie tłumaczony wyjęty z dzieła Wirgilego o Ziemiaństwie: Sposob rodzenia się drzew tak naturalnie jak przez sztukę; i o zjawiskach, które uprzędziły śmierć Cezara. Powiedzą to wszystko s pamięci.

W t^{ej} Klassie tłumaczyli mowy sobie dawane. Wykładali wierszem polskim Horacego Ody i Satyrę. Pisali rozbiór mowy Cycerona przeciw Katylinie: życia uczonych, tłumaczyli Salustiusza Bellum Catilinarium.

W K L A S S I E VI.

O Poemacie Komicznym.

Podział Poematu komicznego. — Zawisłość sprawy od Charakterów. — Podział szydności, j^{ej} użyci^ę. — O Komedyi greckiej - łacińskiej - francuzkiej. Pisarze Polscy.

Na wzór podana była Komedya Molliera, L' avare, którą uczniowie w czynionym rozbiórze stosowali do podanych prawideł.

O Poezyi dramatyczn^{ej} - o Trajedyi.

Prawidła dramatyczn^{ej} Poezyi. — Powszechn^e wyobrażenie starożytn^{ej} Trajedyi. — O Eschilu - Sofoklesie - Eurypidesie. — Porównanie dwóch ostatnich. — Trajedye u Rzymian. — Odrodzenie się nowego teatru w Europie. — O Kornelu - Rassynie - Wolterze - Porównanie trzech Trajedopisów francuskich.

Stosunek prawideł dramatyczn^{ej} Poezyi czynili w rozbiórach Trajedyy wziętych z Autorów francuskich.

O Wierszu bohaterским.

O Epopei Greckiey s przystosowaniem do naszey. — O Homerze. — Rozbiór Illiady s krytycznym wyszczególnieniem. — Rys ogólny Odyssei.

Wykład ogólny Jeruzalem wyzwolonéy Tassa - Raju utraczonego Milтона - Henryady Woltera, z uwagami na te dzieła.

LITTERATURA RZYMSKA.

Podział litteratury Rzymskiey na okresy. — Okresu pierwszego litterackie zabytki. — Okresu drugiego początek usiłowań Rzymian w Rymotworstwie i naukach. — Poezya Dramatyczna - Trajedyja. — Komedyja. — Pisarze jéy celnieysi. Uwagi nad Komedyjami Plauta i Terencyusza. — Różnica Komedyj łacińskich od greckich. — Czyli można uważać Komedyje łacińskie za oryginalne? — Jak o tych dwóch ostatnich Komikach sądzi la Harpe? — Wiersz bohateriski. — Początek Satyry Rzymskiey. — Czy pisano dzieje w drugim okresie? — Początek Wymowy: — Oznajomienie się Rzymian z Filozofiją grecką. — Grammatyka i wykład tego wyrazu. — Gospodarstwo wiejskie. — Okres III. wiek złoty litteratury Rzymskiey. — Przyczyny postępu języka rzymskiego. — Poezya dramatyczna. — Trajedyja. — Komedyja. — Jch pisarze. — O deklamacyi u Rzymian. — O Ezopie i Roscyuszu. — O pantomimach u Rzymian. — Wiersz bohateriski czyli Epopeja. — Wirgili. — Rozbiór Eneidy i jéy porównanie z Illiadą. — Jnni pisarze poematów. — Wiersz prawidłowy czyli Dydaktyczny. — O Lukrecyuszu. — O Wirgilim. — Rozbiór xiąg ziemskich Wirgilego. — Dzieło dni rocznych Owidiusza. — Sztuka rymotworcza Horacego. — Satyra w tym okresie. — Poezya gęślowa czyli liryczna. —

Ele-

Elegijā. — Pisarze jęj celnięysi. — Porównanie Propercyusza, Tybulla i Owidyusza. — Więrsz pastęrski. — Uwagi nad nim i pisarze. — Epigrammata były pisane w tym okresie? Dzieje rzymskie wielkie z siebie, miałyż pisarzów? — O Cezarze, Korneliuszu Neposie. — Salustiuszu i Liwiuszu. — Uwagi nad ich dziełami. — Wymowa. — O Hortensyuszu-Cyceronie. — Porównanie jego z Demostenem. — Zdanie o nich la Harpe i Fenelona.

Nakoniec znakomitszych wymienia pisarzów w okresie IV. Wzmianka o Lukanie, Syluszu Italiku. — Stacyuszu. — O Persyuszu i Juwenalisie. — O Fedrze. — O Marcyalisie. — O Tacycie. — Pliniuszu młodszym i t. d.

Uderzające wyimki z Autorów celnieyszych, w celu obeznania się z ich sposobem pisania, tłumaczyli: szczególnie z Wirgilego xięęę I. o ziemiaństwie do więrsza 251. Eneidy xięęę III. — Z przemian Owidyusza: Opisanie zazdrości z X. II. — Z X. VIII. Baucys i Filemon i t. d.

Z Liwiusza: haniebna klęska Rzymian pod Kandium. — Scypion oddaje zaręczoną Allucyuszowi i t. d. Z Salustiusza wojnę Jugurtyńską.

LITERATURA POLSKA.

Podzieliwszy uczniowie Litteraturę polską na okresy, uczynią uwagi nad okresem pierwszym i drugim.

Przywiodą w nich utwory języka polskiego. — W okresie trzecim złotym, w wieku Zygmunów, powiedzą o pisarzach, nacehują ich dzieła i krótkim rysem odznaczą uczonych pisma pod Stanisławem Augustem żyjących. — *Przeczytają tłumaczenia łacińskich autorów i własne roboty.*

PRA-

P R A W O

w K L A S S I E IV.

Prawo Przyrodzone.

Wyobrażenie Prawa przyrodzonego.— Należytości i powinności człowieka.— Sposób poznania tych należytości i powinności.— Potrzeby człowieka i siły im odpowiadające. Należytości i powinności człowieka samotnie uważanego.— Stan jego przyrodzony.— Co każdy człowiek posiada s przyrodzenia?— Prawa jego i powinności.— Pomoc łaskawa i zobopólna.— Wyobrażenie cnót przyrodzonych.— Rzeczy do uważania w ugodach.— Początek własności ruchoméy.— Stany ludzi s przyrodzonéy pokarmu potrzeby.— Własność gruntowa jest należytością człowieka, a zamiana jest potrzebą z niéy wynikającą.— Wyobrażenie prawdziwéy równości. Porządek moralny nie zależy od mniemania ludzkiego.— Droga przyrodzona poznania Boga.— Religija Mu należna podług przyrodzenia.— Sankcya Ustaw przyrodzonych.

w K L A S S I E V.

Prawo Polityczne.

Co się rozumie przez Prawo polityczne?— Jakich ludzi doznawali potrzeb w stanie rolniczym i towarzyskim.— Jak te potrzeby doprowadziły ich do ugody pospolitéy, co w niéy istotne?— Wyobrażenie społeczności wynikający z ugody pospolitéy.— O potrzebie poruczenia kon.ukolwiek naywyższéy władzy.— Wieloraki może bydź kształt rządu, co w nim istotnego?— Wzajemne Narodu i naywyższéy

Zwie-

Zwierzchności potrzeby.— Wzajemne n̄arodu i naywyższy Zwierzchności naleŹytości i powinności.— Kiedy naród pewny jest wewn̄trznego bezpiec̄ństwa?— Czy potrzebne s̄ ustawy i wielorakie?— Czy potrzebna ich Sankcyja i ogłoszenie?— Jstotne ustawy cywilne i polityczne czy moḡ byd̄ arbitralne?— Ustawy porz̄dkowe czy moḡ byd̄ arbitralne?— Opis Kary w ustawach czy moŹe byd̄ arbitralny?— W kim jest w̄lada prawodawcza, jaka j̄y rościaḡłość? Czy potrzebny porz̄dek w stanowieniu i ogłoszeniu Ustaw narodowych?— Podległość prawom narodowym czy sī nie przeciwi przyrodzon̄y wolności.— Czy potrzebna w narodzie w̄lada s̄dowa, kto j̄a moŹe sprawować?— Jstotne prawidła wedle kt̄órych urz̄d s̄dowy ma byd̄ sprawowany. Oświecenie w narodzie czy pomaga do wewn̄trznego jego bezpiec̄ństwa.— Środki do powszechnego oświecenia w narodzie.— O potrzebie w̄lady wykonawcz̄y; komu ma byd̄ podległa?— Na cz̄m zawisło zewn̄trzne bezpieczeństwo narodu, a st̄d jakie powinności i naleŹytości naywyższy Zwierzchności?— O potrzebie dochodów publicznych; dobra ich Administracyja na cz̄m zawisła?— Na co maj̄ byd̄ wydawane?— Jaka miara w ich wydawaniu?— Czy potrzebny porz̄dek w skarbie publicznym; na cz̄m zaleŹy?— O w̄lady stanowienia podatków.— O nagrodzie dla naywyższy Zwierzchności s̄ publicznych dochodów.

W K L A S S I E VI.

Prawo Narodów.

Wyobrażenie Prawa narodów.— O przyrodzon̄y mīdzy narodami społ̄czności.— O udzieln̄ości i niepodległości narodów.— O wzajemnych potrzebach narodów.— O przyrodzonych naleŹytościach i powinnościach narodów.— O zwīzku sprawiedliwości z rzetelnym interesem narodów.— O potrze-

potrzebie wzajemnego między narodami handlu.— Jaki jest interes każdego narodu w handlu zewnętrznym?— Każdego narodu jest interessem nietamować jego wolności.— Przyczyny pozorne tamowania jego wolności.— W odpowiedzi na te przyczyny wyjaśnia się, że tamowanie zewnętrznego handlu, nie jest skutecznym środkiem - Ani powiększenia dochodów publicznych, - Ani roskrzewienia w kraju rękodzieł, Ani dania w nim pierwszeństwa obywatelom krajowym przed zagranicznymi, - Ani z bogacenia swojego kraju z inszych narodów i przeciągnięcia na swą stronę wagi handlu, - Ani uśmierzenia zbytku, - Ani uniknięcia drogocności potrzebnych do życia rzeczy - Ani dla tego godzi się tak czynić, że tak czynią inne narody.— Prawdziwe narodów interessa względem pokoju i wojny są zgodne z przyrodzoną sprawiedliwością.— Prawo wojny.— O dobrowolnych między narodami ugodach.— Przyczyna niezgód, wojen i arbitralności w postępach narodów.— Maxymy, któremi się rządzą jedne narody, nie przeszkadzają drugim postępować podług przyrodzonej sprawiedliwości.

H I S T O R Y J A

w K L A S S I E IV.

Historyja Grecka.

Stan Grecyi za czasu Tytanów. — Cekrops panuje w Attyce. — Rada Amfiktyonów. — Kadmus. — Przybycie Danausa. — Uporządkowanie Greków w trzech wiekach poprzedzających wojnę Trojańską, a te są jej dziejami bajecznymi. — Panowanie Erekteusza jest Epoką odmiany obyczajów u Greków. — Tezeusz rzuca zasady wielkości Ater; wiek jego jest wiekiem cudów, które ustają po wojnie Trojańskiej

Trojańskiéy.— Woyna Heraklidów.— Jéy skutki.— Zbrzydzenie władzy Królów.— Przyczyna niespokoyności Greków. Epoka, w któręy miłość wolności, staje się panującym charakterem Greków.— Stan Sparty za czasów Likurga.— Jego prawodawstwo.— Odmiana zaszła w ustawach Likurga.— Woyny Spartanów w tym okresie i stan Ateńczyków.— Bezżyteczność praw Drakona.— Reforma, którą zrzędził Solon w Prawodawstwie Ateńczyków.— Prawodawstwo to uważané w porównaniu z Prawodawstwem Likurga.— Zamiary obu tych prawodawców.— Czemu wzrost przez podbicia służyć nie może Greków.— Zawisć między Rptémi Grecyi.— Pizystrat przywłaszcza sobie tron w Atenach.— Rząd Hippiasza i Hipparka.— Spisek przyplacony życiem Hipparka.— Lacedemończykowie na próżno myślą o przywróceniu Hippiasza.— Woyna Greków z Daryuszem Królem Perskim.— Wyprawa wojsk Daryusza i Xerxesa do Grecyi.— Niepomyślna wyprawa Mardoniusza.— Niezgoda między Grekami.— Datys i Artafernes dowodzą wojsku Daryusza.— Niewdzięczność Ateńczyków względem Milcyadesa.— Woyna z Xerxesem.— Woyna Peloponezka.— Śmierć Sokratesa.— Odwód dziesięciu tysięcy Greków.— Pokóy Antalcydy.— Woyna Tebanów z Lacedemończykami.— Filip Królem Macedońskim. Panowanie Alexandra W. Podział monarchii pośmierci Alexandra, i dalszy ciąg dziejów, aż do podbicia Grecyi przez Rzymian.

w K L A S S I E V.

Dzieje Rzymskie.

K R O L O W I E.

Założenie Rzymu -- Romulus.-- Jego ustawy.-- Numa Pompiliusz.-- Tullus Hostyliusz.-- Ankus Marcyusz.-- Tarkwiniusz stary.-- Serwiusz Tulliusz.-- Tarkwiniusz pyszny.

F

Rzym

Rzym Wolny.

Dzieje wolnego Rzymu aż do utworzenia trybunów popółstwa.-- Do pokoju z Koryolanem-- Do ogłoszenia prawa Wolerona.-- Utworzenie Decemwirów.-- Rząd ich.--- Do utworzenia Cenzorów - Do ustanowienia opłaty dla wojska.-- Wzięcie Wejów.-- Wzięcie Rzymu przez Galłów.-- Do czasu zniesienia trybunatu wojskowego, kiedy Konsulat stał się spólnym obu stanóm Rptéy.-- Do ustanowienia czterech nowych Kapłanów.-- Epoka w której Plebejusze najwyższych doszli urzędów.-- Wojna z Samnitami.-- Cenzura Appiusza.-- Plebejusze przypuszczeni do Kapłaństwa.-- Podbicie Włochów całych.-- Wojna z Tarentynami -- Pirrus zwyciężony we Włoszech.-- Pierwsza wojna Punicka.-- Druga wojna Punicka aż do potyczki Kanneńskiéy.-- Potyczka pod Kannami i ciąg wojny aż do dowództwa Scypiona Afrykańskiego w Hiszpanii.-- Wojna z Antyochem.-- Wojna z Perseuszem, trzecia wojna Punicka. - Zburzenie Kartaginy i Numancyi.-- Trybunat Tyberiusza i Kaja Grachów -- Zbuntowanie niewolników i ruchy domowe z przyczyny Grachów.-- Zbrodnie Jugurty. Przekupstwo Senatu -- Bunt niewolników.-- Początek wojny nazwanéy *bellum sociale* - Uformowana Rplita sprzymierzonych narodów.-- Wojna z Mitrydatem Królem Pontu -- Wojna domowa Tryumwirów.-- Mitrydat zwyciężony.-- Dyktatura Sylli i śmierć.-- Spisek Katyliny.-- Tryumwirat Pompejusza, Krassa i Cezara.-- Początek niezgody między niemi.-- Zatargi między Pompejuszem i Cezarem.-- Przegrana Pompejusza.-- Cezar jednowładca Rplitéy, jego śmierć. Tryumwirowie po trzeci raz.-- Cycero ginie z woli Antoniusza.-- Kłótnia między Oktawiuszem i Lepidem.-- Batalia pod Akcyum Antoniusza z Oktawianem i koniec Rplitéy.

CE-

C E S A R Z E.

Panowanie Oktawiusza Augusta.-- Tyberyusza.-- Kaliguli.-- Klaudyusza.-- Nerona. - Galby. - Ottona. - Wite-
liusza - Wespazjana. - Antonina. - Marka Aureliusza. --
Dzieje od śmierci Aureliusza aż do Karakalli. - Od śmierci
tego aż do Waleryana. - Od śmierci tego aż do Dyokle-
cyana. - Od tego, aż do roku 325, gdy Konstantyn
osiadłszy na tronie, daje pokój Kościołowi.

w K L A S S I E VI.

Historyja Rosyyska.

Początki Rossyi i wezwanie Ruryka. - Jgor Rurykowicz.
Światosław Jgorowicz. - Jaropek Światosławicz. - Włodzi-
miertz brat jego. - Światopek Jaropekowicz. - Jarosław
Włodzimierzowicz. - Jzasław Jarosławicz. - Wszewłod brat
jego - Światopek Światosławicz. - Włodzimierz Wszewło-
dowicz. - Mścisław I. Włodzimierzowicz. - Jaropek II.
Włodzimierzowicz. - Wszewłod II. Olegowicz. - Jzasław
Mścisławicz. - Jerzy I. Włodzimierzowicz. - Jzasław III.
Dawidowicz. - Rościsław I. Mścisławicz. - Mścisław II.
Jzasławicz. - Hleb Jurewicz. - Roman Rościsławicz. —
Od Wszewłoda do Włodzimierza IV. i ciąg dziejów od 1224
aż do roku 1462. — Jan Wasilewicz. - Wasil Joannowicz.
Borys Godunów. - Wasil Szuyski. - Michał Romanów. —
Alexy Michałowicz. - Fiedor Alexiejowicz. - Piotr I Im-
perator całej Rossyi. - Katarzyna I. Piotr II. Anna Joan-
nowna. - Elżbieta Piotrowna. - Piotr III. Katarzyna II.

HI-

HISTORYJA POLSKA.

Początki Polaków. — Niepewności pierwiastkowych ich dziejów. — Mieczysław I. Bolesław Chrobry I. Król. — Mieczysław II. Kazimierz I. Bolesław II. Władysław Herman. — Bolesław III. Kazimierz Sprawiedliwy. — Leszek biały. — Bolesław Wstydlivy. — Leszek czarny. — Przemysław Król. — Władysław Łokietek pierwszy raz. — Władysław Łokietek powtórnie. — Kazimierz IV. Ludwik. Jadwiga. — Władysław Jagiello. — Władysław III. Kazimierz IV. Jan Albrycht. — Alexander I. Zygmunt August.

KROLOWIE WYBIERANI.

Panowanie Henryka Walezego. — Panowanie Stefana Batorego. Zygmunta III. Władysława IV. Jana Kazimierza - Michała Korybuta - Jana III. Fryderyka Augusta III. Stanisława Augusta. Upadek Państwa.

KLASSY JEZYKOW.

J E Z Y K G R E C K I.

w K L A S S I E I.

Uczniowie téy Klasy wprawiali się w czytanie i pisanie. — Uczyli się prawideł Greckiego języka podług Vatera. O podziale liter względem ich używania. — O znakach. — O znamionach pisarskich. — O Jmieniu. — O Przypadkowaniu Jmion z dodaniem dialektu Attyckiego. — O formowaniu różnych przypadków w formie 3ciey przypadko-

kowań.— O przymiotnikach foremnych i nieforemnych.— O ich zakończeniu.— O Stopniowaniu foremném i nieforemném.— O liczbach pierwotnych, porządkowych, o przysłówkach liczebnych.— O Rzeczownikach liczebnych.— O zaimkach przymiotnych: wskazujących, względnych, pytających, zwrotnych, osobitych.

w K L A S S I E II.

W téy Klassie wyłożono przy czytaniu i pisaniu: O Słowie.— O formowaniu Czasów.— O powiększaniu słowném i zgłoskowém.— O cechach pierwotnych czasów.— Nadto uczniowie czasowali słowo *eimi*, słowa foremne i słowa zakończone na *mi*. Tłumaczyli przytém z Wypisów rozdział o przypadkowaniu pierwszély formy: wykładając z języka greckiego na polski i razem na łaciński: łatwe i małe kawałki s polskiego języka na grecki tłumaczyli.

w K L A S S I E III.

Ucnióm téy Klasy wyłożono Grammatykę: o przysłówkach - Wykrzyknicach - Przyimkach - Spojnikach.— Tłumaczyli z greckiego języka na polski i łaciński; powieści, anekdoty i ody z różnych Autorów, jako to: z Appolidora, z Lucyana, z Dyogenesa Laercyusza i z Anakreonta. Wzajemnie s polskiego na grecki język wykładali, s przydanými uwagami w języku łacińskim. To wszystko, co z greckiego tłumaczoném było, s pamięci powiedzą.

Nadto z Wypisów mieli rozdziały o przymiotnikach i zaimkach.

JEZYK ROSSYYSKI.

НАЧАЛЬНЫЙ КЛАССЪ.

Ученики сего Класса познавши печатныя и рукописныя буквы, число оныхъ и раздѣленіе; въ теченіи дѣлаго года, въ чтеніи Россійскихъ книгъ и въ почеркѣ большихъ и малыхъ буквъ упражнялись.

1. К Л А С С Ъ.

Сверхъ чтенія печатныхъ книгъ, въ коемъ ученики сего Класса въ теченіи дѣлаго года усовершивались; преподано:

С Ъ Г Р А М М А Т И К И.

О частяхъ рѣчи и общихъ принадлежностяхъ измѣняемыхъ частей рѣчи. — О имени Вообще, и именахъ Существительныхъ, прилагательныхъ и числительныхъ. — Склоненія тѣхже именъ и правила касающіяся расположенія оныхъ по образцамъ. — О степеняхъ Сравненія. — О мѣстоименій и Склоненій разныхъ его сортовъ.

П Р Ы М Ъ Р Ы.

Прозю. Басни: Медвѣдь Пчелы — Конь и его неблагодарный хозяинъ. — Денги, бѣдной Человѣкъ и сынъ его. — Мальчикъ и Старикъ.

О

О Сотвореніи мира - Дружба и деньги. — Оскорбленный Дервишь. — Стихотворецъ Садый. Стихами. Листъ и Ушка. Львица и Сука. — Оса и Паукъ. Кучеръ.

Кромѣ сихъ упражненій, читали Скорописы, писали Склоненія разныхъ именъ, и въ почеркѣ упражнялись.

2. К Л А С Ъ

С Ъ Г Р А М М А Т И К И.

О Глаголѣ и разныхъ его названіяхъ. О Наклоненіяхъ, временахъ, числахъ и лицахъ Глаголовъ. — О Спраженіи Глаголовъ и правилахъ показывающихъ къ какому изъ четырехъ образцовъ. Которые принадлежать Глаголы? О Спраженіи Глаголовъ Спрадательныхъ и неправильныхъ. — О Причастіи Дѣспричастіи. — О неперемѣняемыхъ частяхъ рѣчи.

П Р И М Ъ Р Ы.

Прозою. О благополучіи вообще. — О должностяхъ къ ближнему, какъ то: о дружелюбіи. — Миролюбіи — Услужливости. — Искренности. — Честности. и Почтительности.

О Нѣкоторыхъ должностяхъ къ Самому себѣ, какъ то: Трудолюбіи. — Довольствіи. — Бережливости и проч:

Стихами. Пѣснь къ Божеству. — Невинная Паспушка. — Берегъ. — Шансы Богу. — Пѣсню

Шелицы. — Волкъ и Ягненокъ. — Благополучіе въ уединеніи. — Царь и два Пастуха. — Левъ учредившій совѣтъ. — Заяць и Медвѣдь.

Сверхъ того Ученики сего Класа на домашнія Упражненія писали Спраженія Глаголовъ, читали различные рукописы и пѣ почеркъ Россійскаго характера усоперщивались.

3. К Л А С Ъ

С Ъ Г Р А М М А Т И К И.

О Словосочиненіи, какъ то: О сочиненіи именъ Существительныхъ, прилагательныхъ, числительныхъ. — О Сочиненіи Мѣстоименій. — О Сочиненіи Глаголовъ съ именами. — Причастій и Дѣспричастій. — О Сочиненіи Нарѣчій. — Предлоговъ съ именами — Союзовъ — и Междуимѣній.

О Слогоудареніи. — О Россійскомъ Стихосложеніи. — *Примѣчанія:* о Качествѣ и Количествѣ стопъ. — Среднѣ или пресѣченіи. — Концѣ стиха или Ражмѣ: и прочихъ приадаженостяхъ Россійскаго Стихосложенія.

П Р И М Ъ Р И.

Прозю. О безмѣрномъ Самолюбіи. — Гордости и Спеси. — Тщеславіи. — Подлости или небреженіи чести. — Грубости, неучтивости. Прекословіи, презрѣніи, охудженіи, осмѣянтіи и проч. Самохвальствѣ и хвастостостствѣ. — Лжи, проклинаніяхъ и клятвахъ. — Не должно говорить о вещахъ коихъ не разумѣемъ. Рѣчи:

Рѣчи: Г. Захарьина при откритіи Пензенской Гимназіи. — Павла Мальцова при откритіи Училищъ въ Тифлисъ. —

Стихами. Пророчество Іеремія. — Къ Экаперинѣ на Шведской миръ. Вольное подражаніе Псалму: Господи да не въ Ярости твоей и проч. Ручей. Спящій Эротъ. Зима. Упреннѣ. и Вечернѣ размышленіе о Божіемъ Величествѣ. На смерть друга моего. Памятникъ, Другу моему. Гимнъ Глупцамъ.

Сперхв сихъ Упражнений, Ученики сего Класа дѣлали переподы изъ Россійскаго діалекта на Польскій: Рѣчь Г. Чацкаго: о пользѣ воспитанія домашняго и пѣ обществѣ прибрѣтннаго: переподили изъ Польскаго на Россійскій языкъ. Между тѣмъ усоперщипались ученики пѣ Почеркѣ Россійскаго Характера и пѣ чтеніи рукописей.

J E Z Y K F R A N C U Z K I.

W Klassie początkowéy.

Czytanié i czysté wymawianié francuzczyzny było głównym przedmiotem nauki w téy Klassie. Wyłożono także naukę dziewięciu części mowy Francuskiéy i uczono Czasowania słów foremnych Francuskich.

Z *Wypisów francuskich.* Uczyli się z pamięci i tłumaczyli: o Symonidesie. — Skutek pisma. — O Cyrusie i Cyneaszu.

w K L A S S I E I.

Z *Grammatyki.* Uczniowie téy Klasy zaczęta w Klassie

początkowéy naukę o odmianach słów zakończyli. Nastąpiło wyłożenie prawideł Stopniowania, Rodzajowania, użycia przedimków i czasów.

Z *Wypisów*. Przetłumaczają: Wieki świata.— Rzadka przyjaźń.— Obojętność.— Demostenes opowiada bajeczkę.— Kruk i Liszka.— Skąpiec.— Ciemny chlubiś.— Nieustraszeność.— Exkuza dowcipna.— Pochlébstwo.— Symonides.— Obżérca.— Dusza pogrzebiona.— Dobroć wielkiego męża.— Potyczka Horacyuszów z Kuryacyuszami.— Regulus — Powieść o dobrym synie.— Obyczaje dawnych Scytów.— O Kambiziesie.— Epaminondesie.— Jkarze.— Apollinie.— Bachusie.— Achillesie.

Z *Bajek*. Owca i pies.— Kruk i Lis.— Szacunek pracy. Żółw.— Świérszcz i Motyl.— Dziecię.— Ofiara siebie.— Szpetność użyteczna — Doża Genuéński w Paryżu.— Chytróść ślepego.— Groenlandczykowie.

w K L A S S I E II.

Qu'est-ce que la Grammaire en général?— Mots, dont on se sert pour exprimer ses pensées.— Genres.— Nombres. Cas.— Qu'entend-on par Nom?— Du Substantif.— De l'Adjectif.— Définition de l'Article défini.— Article indéfini.— Article partitif ou indéterminé.— Article *Un, Une*.— Degrés de Comparaison.— Noms de nombre.— De la terminaison du pluriel des noms soit substantifs, soit Adjectifs.— Comment dans les Adjectifs, le féminin se forme du masculin — Remarques sur *ne pas, ne point*.— Usage des Adverbes de comparaison *aussi & si*.

Pour avoir la pratique des principes de la grammaire & quelque usage de la langue française, les écoliers de cette Classe ont appris par coeur les morceaux suivans:

Trait caractéristique tiré de la vie de Frédéric II Roi de Prusse.— Le laboureur & ses enfans.— Les deux Re-nards,

nards, dont l'un prodigue & l'autre avare.— Le Soleil & les grenouilles.— Définition de l'histoire.— Le Prince Joseph Poniatowski donnant un exemple de modestie & d'amour de la patrie.— D'un matelot qui était prêt à s'embarquer.— Les Mulets & les Voleurs.— De la pêche des perles.— De la Baleine.— Le Rat de ville & le Rat de campagne.— De Henri IV. Roi de France & d'un inconnu. De deux femmes bien frisées & bien poudrées.— D'un soldat Suisse qui dormait sur le rempart d'une ville assiégée.— Le Loup & la Brebis.

Les écolies de cette Classe ont traduit du français en polonais, des traits d'histoire & différentes anecdotes, & pour exercices particulier, ils ont fait des thèmes donnés, tantôt en français, tantôt en polonais.

W K L A S S I E III.

Du Verbe en général.— Qu'entend-on par le Sujet? Régime direct ou simple.— Régime indirect ou composé.— De quel emploi sont les Verbes auxiliaires français? — Du Verbe Actif.— Du Verbe Neutre.— Du Verbe Passif.— Des Verbes Pronominaux et Réfléchis.— Des Verbes Impersonnels.— Du Participe.— Des Participes Actifs ou gérondifs. De la terminaison des Participes Passifs.— De la formation des tems.— Terminaisons propres aux tems simples.— Règles de la Syntaxe française par rapport à l'arrangement des mots.— Usage de l'Article défini.— Emploi de l'Article indéfini.— Emploi de l'Article partitif ou indéterminé. Remarque sur le Pronom Relatif *le*.

Les écoliers de cette Classe ont appris par coeur les morceaux suivans.

EN PROSE. Nestor pleure son fils Pisistrate, tué par Adraste.— Caractère de Pygmalion Roi de Tyr.— Philodé'e, dans Télémaque, raconte les circonstances de l'abandon qu'on lui fit éprouver dans l'île de Lemnos, après qu'Ulysse

lui eût enlevé les flèches d'Hercule. — Mort de Cyrus. — Télémaque raconte à Calypso les occupations & les plaisirs de sa captivité en Egypte. — La soif de l'or conduit souvent aux plus grands crimes. — Description topographique de la grotte de Calypso — Description de l'embrasement des villes de Solome, de Gomorrhe, d'Adama & de Séboïm. — Le néant des choses humaines. — La Fortune. — Les Divinités de la Grèce. — Peinture du bonheur que goutent les justes & les bons Rois dans les Champs-Elysées — Portrait du Cardinal de Richelieu. — L'ombre de Fabricius aux Romains.

EN VERS. Alzire aux manes de Zamore son amant. — Portrait de l'homme en général. — Camille soeur du vainqueur des Albains, désespérée de la perte de Curiace son amant, exhale un torrent d'imprécations contre Rome & contre son frère. — Dialogue entre Agamemnon & Jphigénie. Existence de Dieu. — Description de l'amitié. — Thésée reproche à Hyppolite le crime dont Phèdre l'accuse. — Réponse d'Hyppolite. — Phèdre en proie à tous les remords de son amour criminel pour Hyppolite. — Désespoir de Didon, & ses imprécations contre Enée. — Reproches de Clytemnestre à Agamemnon: elle lui déclare la résolution où elle est de périr avant d'abandonner sa fille à Calchas. —

Les écoliers de cette Classe ont traduit journallement du polonais en français, & pour exercices particuliers, on a donné des thèmes dictés en polonais. Ensuite pour fortifier les écoliers de cette Classe dans la locution française, ainsi que dans les règles grammaticales, on a fait analyser en français différens morceaux proposés.

DEUTSCHE SPRACHE.

Die Zoeglinge welche sich der Deutschen Sprache widmeten wurden im Lesen und Schreiben als in den Anfangs-
stufen der Sprache unterrichtet. Ferner machte man
sie

mit einigen Theilen der Rede bekant Z. B. mit dem Geschlechtsworte, Beyworte, Hauptworte, Fuerworte und ihren Abaenderungen; auch fiengen selbige die Abwandelungen der Huelfszeitwoerter an.

DIE ERSTE ORDNUNG.

Hier setzte man das Lesen und Schreiben fort, das heist, man lchrte die Zoeglinge Geschriebenes lesen und uebte sie im Schoen - und Geschwindschreiben. In der Sprachlehre machten sie sich die Abwandelungen der Huelfszeitwoerter, richtiger und unrichtiger Zeitwoerter, eigen. Man gab ihnen Anleitung die kaumergangene Zeit und das Mittelwort der unrichtigen Zeitwoerter auszufinden. Endlich suchte man mit ihnen kleine leichte Redensarten aus dem Deutschen ins Polnische zu uebersetzen.

DIE ZWEYTE ORDNUNG.

Der Lehrer der aeltern Ordnungen gab in dieser Classe die Sprachlehre, deutsch diktirend, lies das Diktirte ins Polnische uebersetzen und dem Gedaechnisse einpraegen. Aus der deutschen Chrestomathie gabman Anektoden, Maerchen oder Mythologische Saetze auf, fuer welche zufoerderst die unbekanntnen Woerter aufgesucht und auswendig gelernet wurden, dann schritten die Zaeglinge zum Uebersetzen und Erklaeren nach den Regeln der Sprachlehre, hierauf memorirten sie das Aufgebene. Um nun die Organe an die deutsche Rede zu gewoehnen bildete man Fragen aus diesen auswendiggelernten Saetzen, welche beantwortet wurden.

DRIT-

DRITE ORDNING,

Nachdem den Zaeglingen dieser Ordnung theoretische Regeln der sprache deutsch gegeben waeren, wann-ten sie selbige praktisch an, indem man aus Karpiński und Krasicki in Deutsche uebersetzen lies. Von deutschen Klassischen Werken benutzte der Lehrer Klopstocks Mes- siade, Schillers Gedichte. Gleims Werke, Kleists Jdyllen, seine Lehrgedichte, Wielands Musarion, Gleims und Uzens Werke, Die ausgesuchten stellen wurden uebersetzt, aus- wendiggelernt und vorgetragen.

Anekdoten, aus dem Magazine des Ausserordentlichen wurden pohnisch oder deutsch erzaehlt, welche die Zae- glinge wiedererzaehlten. Lebensbeschreibungen beruehmter Maenner, und gegebene Materjalien zu Briefen wurden aus gearbeitet und dann vom Lehrer verbessert.

JĘZYK WŁOSKI.

Uczniowie byli wprawieni w czytanie i pisanie. Po- znawszy potém przypadkowanie Włoskiego języka i czaso- wanie słów posilkowych i regularnych, tłumaczyli z oyczy- stego na Włoski język i wzajemnie. Wzory były brane z Autorów Włoskich i z *Celta di Poesie Italiane*.

WAKCYNA.

Wyłożono ucznióm Klassy V. i VI. naukę o Szcze- pieniu Krowiey ospy w następujących materyach: Historię Krowiey ospy z uwagami krytycznemi. — Wakcyna jaki użytek przynosi ludziom.— Obieg ospy Krowiey chcąc aby

ta

ta swego doszła zamiaru.— Czyli Krowia ospa nie zaraza
 jak ludzka?— Jakim sposobem używa się materyja do
 ożyczenia?— Którego dnia powinna być brana ospa Kro-
 wa i ta jakiego jest koloru.— Instrumenta do wakcy-
 nacji jakie się używają?— Sposoby konserwowania przez
 długi Krowięj ospy.

R Y S U N K I

Rysunki Figur.

Na wiele części dzieli się długość głowy?— Wiele
 części zawiera szerokość twarzy?— Na wiele części dzieli
 się oko?— Jaki jest podział nosa, uft?—

Była dawana teoryja o proporcji figur, wysokości,
 szerokości.— Jakim sposobem rysuje się wysokość Figury?
 Wiele zawiera każdy muszkuł szerokości?—

Tego uczynki okażą własnoręczne roboty.

Rysunki Topograficzne.

Uczniowie rysować stosownie do téj nauki: linij, drzew,
 Uczniowie postępujący rysowali Mappy: Geo-
 nomiczne i Sytuacyjne.

W godzinach wolnych od nauk wyżey opisanych,
 z uczniów téj Szkoły brali lekcyje: *Muzyki, fech-*
u, i tańców.

INSTYTUT
BADAŃ LITERACKICH PAN
BIBLIOTEKA
00-330 Warszawa, ul. Nowy Świat 72
Tel. 26-68-63

F
20013
2